

Forfatter: Blicher, Steen Steensen

Titel: Privilegier og Liigtorne

Citation: Blicher, Steen Steensen: "Privilegier og Liigtorne", i Blicher, Steen Steensen: *Udvalgte værker*, Gyldendal, 1982-83, s. 321. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-blich07-shoot-workid88754/facsimile.pdf> (tilgået 19. juni 2021)

Anvendt udgave: Udvalgte værker

Privilegier og Liigtorne

Hvilken besynderlig Idee, hører jeg Mange sige, at sammenstille Privilegier med Liigtorne! Jeg beder mine høit ærede Læsere om 5 Minutters Taalmodighed, og haaber da at kunne godtgjøre, at der gives 1000 andre almindelige Lignelser, der halte en god Deel mere. Før at begynde med Begyndelsen, spørger jeg først: hvoraf opstaae begge? og Svaret maa da være, at de ere Følger af snævre Klæder. Naar Skoen trykker, enten fordi man er voxen ud af den, eller fordi man holder meer af pyntelige Former end af let og hurtig Bevægelse, saa fremkommer hine bekendte søaa, glindsende, haarde og haardnakkede Udvæxter, som uendelig genere ved hvert Skridt, der skal gjøres fremad. De udgjøre ingen Sygdom; man kan spise og drikke, vorde feed og gammel med samme; de øverste Lemmer kunne befinde sig aldeles vel, men de nederste føle med hvert Skridt *boor Skoen trykker*, og da de skulle bære det hele Legeme, saa slæber dette sig langsomt og haltende hen over Livets Scene, med en bestandig Erindring om, at denne er en Jammerdal. Man har forsøgt uendeligt meget imod disse Udvæxter, men Erfaringen lærer, at Operationer og Besværgelser, Sympathi, Homøopathi, Allopathi udrette lige meget, d.e. saa godt som Intet. Hvor de engang have slaact Rødder, der fremkomme de paany, hvorofte de end tages bort. De forsvinde først med Liger, derfor kaldes de Liigtorne. Det eneste radikale Middel er, at befri Foden fra ethvert Tryk, men i den civiliserede Verden have kun de laveste Klasser det Privilegium, at gaae barbenet, og alle Øvrige maae derfor finde sig i deres Skjæbne.

Af denne korte Beskrivelse vil enhver Læser see, at der gives talrige Sammenligningspunkter imellem de tvende nævnte Gjenstande, og da det er let for Enhver, at udmale Billedet i dets enkelte Dele, saa vil jeg ikke opholde Tiden dermed, men slutte med nogle Betragtninger om Privilegiers og Forrettigheders Oprindelse og Væsen.

I Naturtilstanden udgjør den Stærkeres Ret den eneste Forrettighed og denne er af kort Varighed. Enhver Familie er sin egen Lovgi-
ver og Vanen udsletter hvad her endnu kunde findes af trykkende Former. Ligesom Civilisationen og de bindende Former tiltage, stærker den Stærkeres Ret efter større Udvidelse og Varighed. De svagere Familier og Stammer underkastes af de mægtigere, og Høvdingernes erhvervede Myndighed vorder arvelig. Saaledes opstaaer vel fastere Samfund og Former, men tillige almindeligt Slaveri. Hos saa og barbariske Nationer synes denne Tilstand at høre til de nødvendige Onder; men tages de Baand, som være nødvendige i en gjærende og lovløs Tid, med over i de følgende mere civiliserede Perioder, saa virke de nu heelt anderledes; de give ikke mere Styrke og Fasthed, men hindre Statslegemet fra ved fri, selvstændig Bevægelse at udfolde sin Kraft.

Og her have vi nu den Sko, som trykker de fleste Folkeslagter i vore Dage. Den er dannet efter Nationernes spæde Fod, den er ofte, som den chinsiske Damesko, af Jern og tillader ingen Slags Udvidelse; man har ofte ikke taget Hensyn til, at Foden voxer ligesom Høvedet og det øvrige Legeme. Denne Væxt kan ved Tryk vel opholdes nogen Tid, men Naturen forlanger sin Ret. Giver Skoen (den bindende, sociale Form) ikke efter, som i Østerlandene i China, Indien osv., saa antager Foden (Folket) en aldeles forkryblet Skikkelse, der gjør det hele Legeme uskikket til enhver Bevægelse. Enkelte Lemmer (Kaster og Familier) kunne derved befinde sig ret vel igjennem Aarhundreder; men Masserne sukke i det unaturligste Slaveri, og hvergang en saadan ubevægelig Nation støder sammen med et friere Folk, er Nederlaget den visse Følge.

Anderledes er det, naar Skoen er af et Material, der kan udvides og forandres, som heldigviis er Tilfældet i de vestlige Lande. Her bemærke vi, at *privilegerede Klasser og Indretninger aftage i samme Grad, som Folket viltager i Dannelse og Indsigt*. Vel opgives disse foreldede, trykkende Forrettigheder ikke uden Kamp og Reaktion, der hist og her endnu i vore Dage ofte antage en seirende Charakter; vel ere overalt flere eller færre Liigtorne tilstæde, som Følge af det tidligere eller endnu vedvarende Tryk, men i det Hele have de vestlige Statslegemer dog en temmelig fri Bevægelse, og denne bør de tilvisse bevare efter bedste Evne, *thi i denne alene bestaaer deres Styrke*.

Hvorledes skulde Europa vel kunne vedligeholde sin Supremati

Privilegier og Liigtorne

Illustrationerne vises ikke
af hensyn til rettighedene.

over de andre Verdensdele og de derved forbundne Fordele og Nydelser, dersom det vilde følge enkelte Privilegeredes Feldtraab og vende tilbage til Middelalderen med alle dens hindende Former? Er det ikke mere end sandsynligt, at det snart enten vilde see sig qvalt af Østens store Masser eller vorde en tributskyldig Provinds af det fric Amerika, dersom det selv vilde fængsle sig i de gamle Lænker? Nei! *Europa har traadt sine Børnsko*; det vil i Fremtiden vel ikke gaae barbet eller være uden vise og velordnede Statsformer, men ligesaa lidet opgive den fric Bevægelses Fordele og overlevere sig selv lænkebunden i fremmed Vold.

Disse Betragtninger bør berolige os, naar vi undertiden angstes ved de gamle Privilegieraab. Vel hersker den middelalderlige Vane endnu igjennem alle Stænder. Disse ville have Monopol paa Gødser og Statsembeder, andre paa Fabriker, Jernbaner og Dampskibe, end-

St. St. Blicher

nu andre paa Liberalisme og Sandhed, paa Aviser og Underviisningsanstalter. Alle hænge de fast ved den historiske Ret, som er *den Klippe, hvorpaa alle Reformfartøier strander*. Men det er umuligt, at Europa kan gaae samme Krebsgang som Asien har gjort, om end en Rotteck nærer en saadan Frygt. De Mænd, som staae til Roers ved de europæiske Statskibe, ere i vore Dage for oplyste til at vente Fordele af at indsnøre Statslegemets Fødder og Hænder, de arbejdende, producerende Klasser. Tvertimod, de fleste Riger kappes om at løse de gamle Baand for disse Klassers reelle Oplysning og gavnlige Virksomhed, i den Overbeviisning, at Statsamfundet paa denne Maade alene kan udfolde sin Kraft og gjøre virkelige Fremskridt.

Conservativ

Conservativ! – Det er et nuomtider meget brugt og meget brugeligt Ord. Jeg har anstillet nogle etymologiske og ethnologiske Undersøgelser over dette mærkværdige Ord, og Resultatet af disse skal jeg nu velvilligen meddele Jer.

Conservativ er for det første et Adjectiv, et Tillægsord, som man hænger ved et Substantiv, (ligesom man hænger en Orden paa en Mand; og den hjælper til at conservere ham) men efter Grammatikken maa Adjectiv altid rette sig efter Substantiv i genero, numero og casu. – Jeg beder om Forladelse, fordi jeg taler paa latinsk; men det er ogsaa noget conservativt fra min Skolegang af. – Det betyder da saa meget som: at Konen skal rette sig efter Manden, at Mængden – som: en lydige Kone – skal rette sig efter dem, der allene har at befale, ja det endogsaa i alle *Fald og Endefald*.

Conservativ kommer ellers af conservare o: at bevare, gemme, passe paa det man har, putte det tilside, holde det under Laas og Lække, og gemme Nøglen saavel, at – Konen ikke kan faae Fingre paa den.

Conservere har ellers – især i det *engelske* – faaet en *dybere* Betydning: *Conserve* hedder nemlig ogsaa: at *sylte* – at *udsylte*. Og denne Huusholdningsproces foregaaer paa to Veie: den søde og den sure: Man kan sylte med Sukker, og man kan sylte med Æddike. Begge Metoder har dog noget misligt ved sig: det *Sure* vil gjerne blive skimlet, dovent; og det *Søde* tidlig eller sildig gaar i Gjæring – det Sidste kan endogsaa sprænge Munken. Den tredje Conservations Veie er den – *salte*. Det forstaaer sig: hvad der er saltet, smager ikke fuldt saa godt som hvad der er syltet; men saa holder det sig ogsaa længere – at sige: naar Saltet er reent og uforfalsket, og de, der forestaae Saltningen, ere dygtige og retskafne Folk; thi dersom Saltet er for-dærvet, hvormed skal der da saltes?